

HISTORISCHE RUBRIEK

2009, nr. 4

INFORMATIE VAN DE HISTORISCHE VERENIGING BAKKEVEEN

Lezingen

Met een indrukwekkende lezing over de belangen en machten die de veenontginning in de achttiende eeuw in dit gebied bepaalden, en over een aantal personen die in Bakkeveen in de achttiende eeuw een rol hebben gespeeld, heeft Jan Slofstra zijn reeks van vier lezingen afgesloten. Er waren weer ongeveer vijftig belangstellenden. In herfst en winter 2009 zullen we opnieuw enkele lezingen organiseren.

Interviewproject

Drie teams van twee interviewers hebben een begin gemaakt met het interviewen van oude Bakkeveensters. Het doel van het interviewproject is om feiten, herinneringen en verhalen te verzamelen waaruit duidelijk wordt hoe er in Bakkeveen geleefd werd en wat er in Bakkeveen in de jaren 1920 tot ongeveer 1960 veranderde. Er kunnen nog wel wat meer mensen aan het interviewproject deelnemen. U kunt u aanmelden bij Fred Hoogenboom. Laat deze mogelijkheid om op indringende wijze en onverwachte manier kennis op te doen over de geschiedenis van Bakkeveen en boeiende mensen te ontmoeten niet voorbijgaan.

Tweede nummer Ald Bakkefean

In de loop van de maand april verschijnt het tweede nummer van ons verenigingstijdschrift Ald Bakkefean. We zijn nu bezig met de laatste loodjes.

F. Hoogenboom, voorzitter

NAMEN VAN GETROUWDE VROUWEN EN NOG WAT AARDIGS

Bij het bekijken van oude foto's, was er onlangs iemand die vroeg of er ook een bepaald systeem zat in de namen van getrouwde vrouwen. Op die foto's van een zestigtal jaren geleden verschenen afbeeldingen van vrouwen, die toen lid waren van een vrouwenvereniging. Na onderzoek blijkt er tot mijn verrassing wel degelijk een systeem in te zitten. We gaan terug naar een tijd, dat het inwonertal hier uit ongeveer 1000 mensen bestond en bijna elk Fries sprak. Iedereen kende iedereen met al zijn voor- en nadelen.

De gewoonte bestond om, op enkele uitzonderingen na, de voornamen te gebruiken, waarbij de naam van de vrouw gekoppeld werd aan die van haar echtgenoot, bijvoorbeeld: Ljibbe Ieke, Piere Minke, Evert's Janke, Niklaas' Hinke. Op het eerste gezicht niets bijzonders, maar dat is schijn. De laatste letter van Ljibbe is een zgn. stomme e-klank. Achter zo'n naam kwam de naam van de vrouw zonder dat de naam van de man veranderde. Voorbeelden: Joeke Sibbeltsje, Halbe Joukje, Alle Griet, Douwe Tjitske, Jouke Hinke, Sake Janke, Oene Aaltsje enz.

Het tweede geval: Bestond de voornaam van de man uit één lettergreep, dan werd daar een stomme e aan toe gevoegd, bijvoorbeeld: Piere Minke, Sjurke Jantsje, Tsjerke Griet, Geerte Trien, Sierdte Roelfke, Piete Griet enz., maar hierop waren ook uitzonderingen. Eindigde de naam van de man op een *m*, *p* of *b* (uitspraak *p*) dan werd de naam gebruikt met 's, voorbeeld: Harm's Martje, Jop's Jantje.

Letters worden op verschillende manier gevormd; de *m*, *p*, *b* zijn de enige letters waarbij de vorming ervan beide lippen eerst op elkaar komen (zgn. bilabialen). Dit is bij geen enkele andere letter het geval. De proef op de som is door de letters langzaam uit te spreken, zoals we dat in het begin van onze lagere schooltijd deden bij het spellen van de woorden.

Nu eerst een taallesje: Bij Jan's hond geeft de 's een bezit aan, betekenis dus: Jan zijn hond. Echter, als de naam van de persoon al op een s eindigt dan wordt in de schrijftaal alleen de hoge komma (apostrof) gebruikt. Kees' konijn betekent het konijn van Kees.

Het derde geval: De voornaam van de man eindigt op een s, bijvoorbeeld Johannes, dan krijgen we Johannes' Anna, Jannes' Gees, Bertus' Fokje.

Het vierde geval: Dit is het voorbeeld van Jan's hond met dit verschil, dat je de vrouw nu niet direct als bezit van haar echtgenoot kunt zien, hoewel het wel een eigendom aangeeft, bijvoorbeeld: Engbert's Hil, Tjalling's Trien, Bareld's Iemk, Merten's Anne, Japik's Jantsje, Willem's Trien. Een variant hierop is Jan Postma's Trien en Jan Overwijk's Sietske, dus met de achternaam van de man.

Het vijfde geval: Kwam een echtpaar uit een andere streek in Bakkeveen wonen, dan had de vrouw de achternaam van de man (ook wanneer ze jong waren), bijvoorbeeld: Vrouw Kasje, vrouw Bolding, vrouw Nijboer.

Het zesde geval: De vrouw van een schoolmeester werd juffrouw genoemd, ook al was ze geen onderwijzeres, bijvoorbeeld: juffrouw Alberda, juffrouw Gerritsma, juffrouw Jousma, maar ook meester's juffrouw.

De vrouw van een dominee of dokter heette mevrouw: Dokter's mevrouw, dominee's mevrouw waarbij dus de bezits 's wel weer terug komt. Ook woonde hier nog mevrouw van der Goes; zij was van adel, vandaar waarschijnlijk die door de dorpsbewoners gegeven naam.

Nog een aantal taalregels en naamsvariaties

Ook was hier nog Moeke Smid of Moeke Postma of het nog meer gebruikte Moeke. Haast niemand zal geweten hebben, dat ze Antje Postma-Gorter heette.

Uitzonderingen op bovenstaande regels, zoals eerder in een voorbeeld gemeld, waren er wel, maar dat is bijna altijd zo met taalkundige verschijnselen. Het grappige is, dat er onbewust toch strenge taalregels werden toegepast. Bij mannen kwamen drie-lettergrepige namen bijna niet voor (bij vrouwen ook niet) en als ze er waren dan werden ze vaak terug gebracht tot twee lettergrepen: Lambertus werd Bertus, Nicolaas werd Niklaas, maar dit zijn geen specifiek Friese

namen (eigenlijk bijbelse). Enkele Friese drie-lettergrepige namen zijn Riekele en Eabele. Een naam van een vrouw werd op verschillende manieren aan deze drie-lettergrepige namen gekoppeld, bijvoorbeeld Eabel's Gepke (eertijds de 'baakster'= kraamverzorgster), maar Eabele Jantsje; Riekel's Klaske, maar Riekele Sietske. Het zal ieder opgevallen zijn, dat voornamen van de vrouwen toen heel verschillend waren van die van de meisjes of jonge vrouwen van tegenwoordig. Vroeger kwamen de voornamen steeds in opeenvolgende families terug. Van deze regel wordt nu vaak afgeweken.

Ook kwamen ze vaak in verkorte vorm voor: Jeltsje-Jel, Hiltsje-Hil, Sibbeltsje-Sibbel, Aaltsje-Aal, Geeske-Gees, Iemkje-Iemk. Bijna alle voornamen eindigden trouwens op -tsje, -tje, -tske, -kje, en -ke).

Namen die nu vreemd klinken, maar toen niet ongewoon waren, zijn Sijke en Tietje of Tiet. Later toen de invloed van het Hollands groter werd en men er dus ook meer mee in aanraking kwam, begonnen de mensen die namen toch wat merkwaardig te vinden. Daartegenover stonden fraai klinkende namen, hoewel sporadisch voorkomend, als Alida (van Gorkum), Alberdina (Sikkema), Abeline (Knevelman), en Wilhelmina (van der Wal). De laatste werd Zus genoemd.

Vernoemen

Een typisch geval deed zich hier een vijftigtal jaren geleden voor. De vader en moeder van een pas geboren jongetje waren overeengekomen dat hun kindje, geheel volgens de regels, Pieter moest heten. De vader fietste naar Beetsterzwaag om het kind bij het gemeentehuis aan te geven. Onderweg bedacht hij zich. De naam was in zijn ogen niet de meest wenselijke. Daarom gaf hij het jongetje aan als Arend. Overleg met zijn vrouw was er niet geweest (er waren immers nog geen mobieltjes). Wat voor discussie er na thuiskomst van de man plaats gevonden heeft, laat zich raden (uit privacy overwegingen zijn hier de echte namen veranderd in Pieter en Arend).

Nog iets aparts: hoe moest men het probleem oplossen, dat ontstond als de pake van zowel vaders als van moeders kant Jan heette. Ook dat heeft zich in Bakkeveen voorgedaan. Een gezin had twee kinderen en laat het nu beiden jongens zijn. Geen nood, we noemen ze beiden Jan. Alleen bij de laatste plakken we er nog een naam aan vast

(waarschijnlijk de naam van de oudste broer van de vader).

In een ander gezin zou ook een kindje geboren worden. Als het een jongetje zou worden, moest het weer volgens de regels naar de vader van zijn moeder vernoemd worden (de pake dus). In deze familie deed zich echter een zeer droevige gebeurtenis voor. Bij de bouw van de Afsluitdijk in de jaren dertig verdronk een broer van de toekomstige vader. De laatste wilde graag dat zijn overleden broer vernoemd werd. Aldus werd besloten, maar niet voordat er overleg gepleegd was met pake. Die gaf zijn toestemming. Het kindje werd geboren; het was een jongetje. Het is al weer ruim 70 jaar geleden. Sinds zijn geboorte heet hij niet Haaye (naar zijn pake), maar Klaas. Het jongentje is namelijk de schrijver van dit stuk. Overigens is pake Haaye toch nog vijf maal vernoemd.

Klaas Sikkema

HET BOS ACHTER DE SLOTPLAATS; VROEGER EN NU.

Het Sterrenbos ligt vlak achter de Slotplaats. Dit bos is waarschijnlijk opgehoogd met grond uit de vaart om het geschikt te maken voor beuken. Het bestond vroeger bijna geheel uit beukenbomen, verder uit Europese lariks en drie tamme kastanjes. In de centrale as van het Sterrenbos staat de Burmaniazuil. De paden zijn nog terug te vinden. Het zou mooi zijn, wanneer het geheel nog eens hersteld werd.

Vlak achter het Sterrenbos stond een rij hazelnoten. De noten werden in de herfst verzameld door de huisknecht van de slotplaats Bote de Haan, later door Lolke van der Woude.

Het stuk bos tussen het Sterrenbos en de Beakendyk werd de Mongool genoemd. Jonkheer van der Goes zou de naam Moloch hebben gebruikt; dat doet denken aan iets dat zware en bloedige offers vraagt...

In dit bosgedeelte zie je dat de bomen op zg. rabatten staan.

Er staan hier ook nog een paar oude taxusbomen. Het hout van de taxusboom is heel duurzaam. De oudst bekende Friese tekst is ingegrift in een staafje van taxushout.

De naam Zwarte Singel heeft er misschien mee te maken dat het hier donker onder de bomen was. Dit in tegenstelling tot de Witte Singel. De eikenbomen aan de Duerswâldmer wei zijn door de familie Van der Goes al in een vroeg stadium voor het bedrag van één gulden aan de gemeente verkocht. Dit omdat er onderhoud aan gepleegd moest worden en jonkheer Van der Goes niet verantwoordelijk wilde zijn voor eventuele ongelukken.

Het eerste stuk aan de rechterkant van de Duerswâldmer wei is vergeven van de vogelkers of bospest. Tegenover de begraafplaats ligt de Blauwe Hikken-singel. Het zou mooi zijn wanneer de afsluitpaal weer blauw geverfd werd.

Na deze singel komt het Catharina-laantje. Op beide uiteinden stond vroeger een wit draaibaar hek (Fries: *wringe*) met de naam erop. Dit was een stukje particulier terrein. De eigenaar woonde in Groningen. Eertijds stond hier een zomerhuisje. Alleen de pomp staat er nog. Ze hebben wel pogingen gedaan er iets groters te bouwen, maar dat mocht niet. Bij het Eikenlaantje is dit stuk bos met paaltjes van een ijzeren smalspoorrails afgezet.

Op het volgende perceel, wat verder van de weg, ligt het Oude Kerkhof. Volgens wijlen Siebren van der Veen was het het perceel precies 470 vierkante roeden (ca. 0,75 ha.) groot.

De naam Beakendyk is niet zo gemakkelijk te verklaren. Er staat een aantal grote beukenbomen langs, die volgens sommigen wel 300 jaar oud zijn.

Voorbij de Beakendyk

Naast de Beakendyk dicht bij de Duerswâldmerwei ligt een schans. Misschien is hij aangelegd als een speelschans. Later was hij dat zeker. Meester Alberda ging er in de 20-er en 30-er jaren van de vorige eeuw al met de schooljeugd heen. Maar de schans is daarna in het vergeetboek geraakt en pas jaren later weer ontdekt. Niet iedereen is even gelukkig met de manier waarop hij is gerestaureerd.

Even verderop in de laagte ten westen van de Beakendyk ligt de Fine poel. De eerste en tweede waterlossing hebben hier hun betekenis verloren. Ze moesten onder ander het water afvoeren dat van de andere kant van de Duerswâldmer wei kwam. Deze waterlossingen werden vroeger heel goed onderhouden. Ze werden twee keer per jaar schoongemaakt. Misschien zijn de waterlossingen wel ouder dan de vaart en het bos. Over de tweede waterlossing lag vroeger een plank met een permanente vossenval.

In de tweede wereldoorlog is een Duitse Junker 88 neergestort op de Merskenreed. Die is toen van naam veranderd in Fleanmasinereed.

Aan de Kiersreed (de laatste reed het bos in aan deze kant van camping de Ikeleane) ligt de Reigerpoel. Hier zal in vroeger tijd wel een reigerkolonie geweest zijn. Op de hoek van de Kiersreed en de Zwarte Singel staat nog een betonnen voetstuk van een ANWB-bord dat de wandelaars de weg wees naar Duurswoude.

Op de grens met de Staatsbossen ligt de Grenspoel. Hier is in de oorlog nog gebaggerd. Voorbij de laan Berg en Dal ligt een kruispunt op een heel onlogische plaats. Er moest veel grond verzet worden om de poel die hier lag op te vullen. Even verderop ligt 'de Oude Vijver'. Die heeft een ronde vorm. Eertijds lag er een wandelpad omheen. Er stond een mooi prieeltje bij. Het was met riet gedekt. Daarnaast stond vier stoelen die uit boomstammen gezaagd waren. Deze stoelen stonden eerder aan de Stuolleane vlak voor de Bosmanege. Toen de wed. Blauw die bezitting verkocht, heeft Van der Goes ze verplaatst. Ook dit stukje geschiedenis zou ik graag weer in oude luister hersteld zien.

De Vijfsprong even voorbij de Oude Vijver is eigenlijk ook een sterrenbos. Bij de Coniferenlaan was in de oorlog een dicht sparrenbosje waar een caravan gestaan heeft die door een paar Bakkeveensters was gebouwd. Hendrik de Jong en Willem van Gorkum hebben hier als onderduikers een poos geslapen.

De naam Kromme Singel langs de bosrand bij de Mersken is goed te verklaren. Hij 'meandert' gewoon met het Ald Djip mee.

Aldershûs en Knippesingel

Het oude huisstee van 'it Aldershûs yn'e bosk' aan de Beakendyk is nog duidelijk te herkennen aan de rododendrons en de appelbomen. Hier woonden na Van der Heide eerst Hendriks en daarna Ybema en Haisma. De Ybema-jongens Albert en Willem hadden een propeller van de Junker 88 in de tuin voor het huis staan.

De Knippesingel is volgens mij een oude leijdijk. Wanneer je hem helemaal afloopt tot aan het Alddjip zie je dat aan de overkant maar een klein

stukje dijk ontbreekt tussen het riviertje en het hoger gelegen land aan de overkant.

Achter de Knippesingel is in een stille hoek een fazantenfokkerij geweest. De sporen zijn nog zichtbaar. Langs de Kromme Singel ligt ook nog een brok ijzeroer. Dit ijzeroer is in de Mersken onder Siegerswoude en Duurswoude ontgonnen en afgevoerd met een smalspoor.

J.J.de Zee

Jodel is niet meer en nu ?

Eerst even een korte historie.

Na het graven van de vaart door Bakkeveen in het midden van de 17^e eeuw kwam er al snel behoefte aan een centraal etablissement. In de 19^e eeuw schijnt het gebouw afgebrand te zijn. Daarna werd het huidige gebouw herbouwd in wat kleinere vorm en wat verder van de vaart af.

Op de voorgevel prijkte "Herberg – Stalling". Slapen kon boven en de stalling voor de paarden kon aan de achterzijde in het boerderijdeel. Ruim 50 jaar heeft het gebouw "Hotel van de Meer" geheten. Dat was in de periode 1920 – 1970. In die periode was het het uitgaanscentrum van Bakkeveen. Het is nu bijna niet meer voor te stellen dat op zo'n klein aantal vierkante meters de jaarlijkse

toneel voorstellingen werden gehouden: alleen het voorste deel van de huidige zaal vormde café + toneel. De mensen moeten zo ongeveer bij elkaar op schoot gezeten hebben. Overigens werd het ruimtegebrek enigszins goedge maakt doorgoede samenwerking met wat nu café "De Brink" heet. Bij toneelvoorstellingen werd bijv. café De Brink gebruikt als kleedgelegenheid ! Ook voor voetbalwedstrijden was "Hotel van der Meer" een uitkomst: het werd gebruikt als kleedruimte !

Ook werden vele verkopeningen onder leiding van een notaris in het hotel gehouden. Er zullen vele dikke sigaren zijn opgerookt tijdens dergelijke gebeurtenissen. Ook vele bestuurs- en ledenvergaderingen vonden er plaats. Vele mensen hebben bij Aukje van der Meer leren biljarten. Kortom het centrum van het sociale leven.

De overnachtingfaciliteiten waren grotendeels op de eerste verdieping. Boven kon men logeren; hier waren enkele slaapplekken voor reizigers. Jarig en Henk van der Wielen

Foto rond 1930. Op de voorgevel de tekst "Herberg en stalling"

Foto rond 1970 (einde hotel Van der Meer).

Foto 2009 van de "Herberg van Bakkeveen" en rechts de Alpenhut.

hebben er overnacht in hun reizen naar het "verre" Allardssoog.

Het Hotel van der Meer werd in 1973 aan "Hollanders" verkocht: de familie Van Bienen. Hiervoor was er nog een poging er een erotische club te vestigen, wat het niet gehaald heeft. Het restaurant van Van Bienen werd exclusief. Eigenlijk te exclusief: te weinig klanten. Er kwam ook een nieuwe naam "Het Kleine Paradijs". De dorpshuisfunctie gaat deels over naar 't Hout.

Daarna komen er vele eigenaren. Jouk de Jong heeft er in de 80'er jaren de "Vijfsprong" van gemaakt. De overnachtingsmogelijkheden werden uitgebreid met 5 appartementen. In 2000 kwam hier een eind aan en werd de onderneming door fam. Van der Velde overgenomen, waardoor de Van der Veldes nog bedrijfsmatige activiteiten in Bakkeveen bleven exploiteren. De naam van het schnitzel restaurant werd Jodel Lowina en in het gehele Noorden stond Bakkeveen bekend om Jodel. Vanaf 2001 hebben velen hier een schnitzel verorberd en in de Alpenhut geborrelt. Eind 2007 kwam ook hier een eind aan en kreeg het etablissement gedurende de zomer van 2008 de naam "herberg van Bakkeveen". Tot zover de historie. En nu ?

We schrijven begin 2009 en het blijkt dat de burens Jan en Tea Douwsma "Jodel" hebben gekocht. De bedoeling is dat het oorspronkelijke gebouw (café + boerderijdeel; zeg maar het Jodel restaurant) wordt omgebouwd tot woning. Daarmee is het verhaal van een paar eeuwen café aan de westzijde van de vaart verleden tijd geworden.

Tenzij de Alpenhut is er nog steeds. En natuurlijk Snackbar "Plaza De Kolk". Een grote parkeerplaats ligt tussen de Plaza en de Alpenhut. Hier liggen natuurlijk nog mogelijkheden om een aantrekkelijke formule te ontwikkelen die de rendabiliteit van de snackbar ondersteunt en tevens een aantrekkelijke centrumfunctie vervult.

Helaas de juiste formule is nog niet gevonden. Terugkijkend in de historie is er van alles (bijna) mogelijk geweest. Van exclusief restaurant tot erotisch etablissement en tot kleedruimtes voor sporters. De nieuwe formule zal ergens in de horecasfeer liggen. Maar welke ?

Wie een aantrekkelijk en verantwoord idee heeft kan dat indienen bij Jan en Tea.

En wordt je idee gekozen???????

Wat zal de toekomst brengen ?

